

Jegyzetek

Az egyes fejezetekben középpontba állított országok

Afganisztán – Egyszerű megoldások

Belgium – A félelem

Egyiptom – Az idő rabságában

Fülöp-szigetek – Testközelben

India – Az útlevel, Barbár ínyencségek; A rendőr; Hőség;

Indiaszag; Halál; Testközelben; Emberek a vitorlásról;

Kalap, turbán, tányérsapka; A tanító; Az antiguru

Indonézia – Háborús játékok, A turista küldetése; Egyszerű megoldások; Emberek a vitorlásról

Irán – Két teázó; A bazár; Vallási *mátrix*; Káprázat; Kalap, turbán, tányérsapka; Szakáll

Kambodzsa – A rendőr; Gyilkos mezők és golyóstoll; A király

Kína – Háborús játékok, Barbár ínyencségek; Két teázó;

A gyermek; Emberek a vitorlásról

Korea – Barbár ínyencségek

Malajzia – Szupermarket és szentély

Mianmar – Buddhista marketing

Olaszország – Az útlevel

Nagy-Britannia – A félelem

Nepál – Az imamalom

Pakisztán – Barbár ínyencségek; Szavak; Egyszerű megoldások; Láthatatlan asszonyok; Testközelben; Emberek a vitorlásról

Portugália – Vallási *mátrix*
 Románia – Az útleveél
 Srí Lanka – A turista küldetése
 Thaiföld – Szerzetesek és hadifoglyok
 Szingapúr – Az állam
 Törökország – Kalap, turbán, tányérsapka
 Tunézia – A turista küldetése

Kislexikon

ajatollah: „Isten jele”, a legmagasabb rangú főpapok címe a síita muzulmán egyházi hierarchiában. Az *ajatollah* cím legújabbán a legkarizmatikusabb, legbefolyásosabb, az egész síita közösség által is elismert mudzstahidoknak jár.

Ajurveda: (szanszkrit nyelven: Egészségtudomány), a hagyományos indiai orvostudomány elsőnek tekintett kézikönyve, amelynek nyolc fejezete különféle betegségekkel, illetve gyógy módjaikkal foglalkozik.

asram: A hinduizmusban a bölcsek tartózkodási helye, ahol a mester és tanítványai el tudnak vonulni, gyakorlatilag az iskola.

brahman: Egyrészt a néha brahminoknak nevezett tanítókat értik alatta, másrészt a világokat teremtő és fenntartó, végtelen, örök isteni erőt, amely minden lényben megtestesülve áll előttünk, ami nem más, mint saját lelkünk.

Buddha: szanszkrit nyelven a Megvilágosodott, az a személy, aki elérte a megvilágosodást. Eredeti neve Sziddhártha Gautama (Kr. e. 563. – Kr. e. 483.) a buddhizmus alapítója.

Európai Arab Liga: A Ligát Abu Dzsadzsa (Dyab Abou Jahjah) alapította Belgiumban 2000-ben. Húszévesen, 1991-ben került Libanonból Belgiumba. A szervezet a vezetőjével együtt eléggé ellentmondásos szerepet tölt be a rasszizmus és az erőszakra buzdítás miatt.

guru: Tanító, mester. A szanszkrit szó a 'Gu' (sötétség) és a 'Ru' (világosság) összetételéből származik, azaz szó szerint a sötétséget megvilágító személy.

hinduizmus: India leginkább elterjedt ősi, brahmanizmus néven is ismert. A hinduizmus gyakorlatilag definiálhatatlan, a történelem során dinamikusan fejlődő vallási rendszer, amely napjainkban is alakul, formálódik. A kereszténység és az iszlám után a harmadik legnépesebb vallási formáció, a világon több mint 900 millió ember világnézetét képezi. A hinduk ősidők óta ugyanazon névvel jelölik a vallásuk alapjául szolgáló elvet, magát az egyetemes hindu vallásrendszert: Szánátana Dharma („Örök Rend” vagy „Örök Törvény”). A hinduizmus tehát azoknak a különféle, egymástól igen távolinak tűnő hitrendszereknek, gyakorlatoknak és szent írásoknak a gyűjtőneve, amelynek alapvető világnézetét a Szánátana Dharma határozza meg.

A világ vallásai közül kitűnik dogmatikamentességével, nagy toleranciájával és a missziós tevékenységek teljes hiányával is.

imám: Az arab eredetű imám szó jelentése „vezető”. A szunniták köznapi szóhasználatában a mecsetekben imát vezető, vallásos tekintetben tapasztalt muszlimot jelöli az imám kifejezés, de emellett jeles személyiségek megtisztelő címe is lehet: imámnak nevezték a kalifákat és a kiemelkedő, jeles vallástudósokat. Az imám a síita iszlámban tett szert nagyobb jelentőségre. A síiták szerint az imámok Mohamed próféta és veje-unokaöccse, Ali ibn Abi Tálib leszármazottai, akik – szemben a más származású kalifákkal – mindennemű hatalom mindenkori legitim birtokosai, akik imámi rangjukkal együtt természetfeletti erőt örökítenek át utódaikra.

iszlám: A világ második legnagyobb lélekszámú vallása. Alapjául azon, Allah szavának tekintett kinyilatkoztatások szolgálnak, amelyeket Mohamed próféta adott át a 7. század első harmadának végén követőinek, és amelyeket halála után két évtizeddel a Koránban (al-Kurán, szó szerint „Olvas-

mány”) gyűjtötték össze követői, a muszlimok, magyarosan muzulmánok.

Kemal Atatürk (1881–1938): török katona és államférfi, a török függetlenségi háború hőse, a Török Köztársaság megalapítója és első elnöke. Teljhatalmat gyakorolt, s így vezetett be rengeteg reformot. Szinte vallásos tisztelet övezi.

kilim: Szőtt, csomózás nélkül készült szőnyegek és nomád használati tárgyak. A szövött kilimek időben korábban jelentek meg, mint a csomózott technikájú szőnyegek, a kilimek mintázata is ősi, évezredek ótaívelő motívumok köszönnek vissza a ma szövött darabokon.

Khomeini ajatollah (1902–1989): iráni síita vallási vezető, az 1979-es iráni forradalom egyik vezéralakja, majd Mohamed Reza Pahlavi elűzésétől haláláig a „forradalom vezetőjeként” Irán államfője volt. Az iráni nép szellemi vezetőjeként sikeresen dacolt a nyugati befolyással szemben, eközben az egész iszlám világban hatalmas tekintélyre tett szert. 1989 után Ali Hameini követte őt, aki 1981-től kezdődően államelnökként már közvetlenül mögötte állt a rangsorban.

Krisna: szanszkrit nyelven: „mindenkit vonzó”, egyes filológusok szerint „a fekete”. A hinduk szerint az Istenség Legfelsőbb Személyisége. Ő az eredeti és a legfőbb személy, aki személyesen és energiáin keresztül egyszerre jelen van mindenhol, miközben eredeti, örök, tudással és boldogsággal teli transzcendentális formájában mindig lelki világbeli lakhelyén tartózkodik. Ő az elsődleges és eredeti élőlény, és minden egyéni lélek az Ő szerves része. Ő teljesíti a feltételekhez kötött élőlények vágyait öröktől fogva. A Krisna-tudatú hívők szerint Jézus is egy megtestesülése (inkarnációja) a játékos istenségnek.

Mahmud (II.) szultán (1785–1839): Az Oszmán Birodalom szultánja 1808-tól. Szultánsága talán legfontosabb eseménye Görögország függetlenségének elismerése. Ezenkívül kiemelendő hadseregreformja, illetve hogy megszilárdította belső

hatalmát Alinak, a janinai pasának a legyőzésével. Mindkét intézkedés komoly véráldozatokkal járt.

maláj: Az ausztronéz és maláj-polinéz nyelvek legnagyobbika. Bahasa Malaysia néven Malajzia nemzeti nyelve, de hivatalos nyelv még Bruneiben és Szingapúrban. Csak kissé eltérő formában Indonézia hivatalos nyelve is egyben. Elterjedtsége és hatása a térségben óriási.

Mohamed Reza Pahlavi (1919–1980): Perzsia (Irán) utolsó sahja (1941. szeptember 26-ától de facto 1979. január 26-áig), a hatalmat megragadó Reza Pahlavi gyermeke volt. Fiatalon, apja lemondatása után került trónra, felnőve pedig feltétlen Amerika-barátságot tanúsított a hidegháború során. Szekuláris, az iráni iszlám civilizáció ellenében folytatott politikájával és hibás, pazarló gazdasági döntéseivel diktatórikus rendszere mind komolyabb ellenzékot termelt ki, amely az iráni forradalom keretében 1979-ben megbuktatta őt. Emigrációban halt meg.

pastu: A Pakisztán északnyugati részén élők kétharmadát és Afganisztán lakosságának felét kitevő nép, melynek nyelve az indoeurópai indoiráni ágának délkeleti csoportjába tartozik.

páli: A szanszkritből származó, ún. prákrit nyelv. A megnevezés jelentése 'természetes', azaz gyakorlatilag ez a közhasználatú nyelvek szembeállítására kanonizált szanszkrittel. A hagyomány szerint Buddha ezen a nyelven prédikált.

perzsa (pontosabban újperzsa): Az indoeurópai nyelvcsalád indoiráni ágának délnyugat-iráni csoportjába tartozó nyelv. Önelnevezés a fárszi, mely Pársz délnyugat-iráni tartomány nevének arabos formájából jön. Irán lakosságának mintegy fele anyanyelvként, a másik fele közvetítőnyelvként használja. Afganisztánban is lényegében ezt használják, bár kissé eltérő formában. Itt dari nyelvként tartják számon. Idetartozik még a tádzsik nyelv is.

Pol Pot (1928–1998): 1975 és 1979 között Kambodzsa vezetője volt. Eredeti neve Saloth Sar, felvett neve a Politique Potentielle francia kifejezés rövidítése. A Kambodzsai Népköztársaság távollétében ítélte halálra népirtásért, a feltételezések szerint legalább egymillió ember haláláért felelős.

Ráma vagy Rámacsandra: Legendás király volt az ősi Indiában. A hindu tanok szerint ő Visnu hetedik megtestesülése. Tetteit a Rámájana eposz foglalja össze.

síta iszlám: Az iszlám legnagyobb vallási kisebbsége, mely ma a muszlimok 10-20%-át egyesíti. A többségi szunnita iszlámtól alapvetően abban különbözik, hogy Mohamed próféta és veje-unokaöccse, Ali utódai számára kiemelt szerepet biztosít, az első négy kalifát nem tekinti törvényes utódnak. Szigorúbb, radikálisabb irányzat, mely csak a Koránt fogadja el.

szanszkrit vagy óínd: Az indoeurópai nyelvcsalád indoiráni ágához tartozik. Az ókori India és a hindu vallás liturgikus nyelve volt. Jelenleg a brahmanok használják.

szikh: Vallás, melyet a 15. században Nának guru alapított, és az őt követő, további kilenc guru alakított ki. A guru szó tanítót jelent, a szikh vallást követő embereket pedig szikheknek, azaz tanítványoknak nevezik. A szikhizmus a hindu és muszlim vallásháborúk környezetében kifejlődött vallás annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy mi a helyes hozzáállás az erőszaktól mentes hinduizmusban a „szent háborút” folytató iszlámmal szemben. A szikhizmus hiteinek magja az egy Istenben és a szentírásukban leírt Tíz Guru tanításában való hit. Jelenleg 23 millióra tehető a szikhek száma. Legtöbben közülük Pandzsáb területén élnek, Északnyugat-Indiában, a vallás keletkezési helyén.

sztúpa: (szanszkrit, halom) a buddhista építészet egyik jellegzetes formája. Egyike a legrégebbi buddhista vallási építményeknek, kezdetben egyszerű földhalom volt, amelybe Buddha relikviáit temették. A legenda szerint Buddha halála után a testét elhamvasztották, és a hamvait nyolc sztúpába

osztották szét. Az Kr. e. 3. században Asóka felnyitatta ezeket a sztúpákat, és a hamvakat szétosztotta az általa épített több ezer sztúpában. A buddhizmus terjedésével más ázsiai országok is átvették a sztúpát, de közben funkciója és kinézete megváltozott; ennek eredménye a pagoda.

Egy sztúpa alapvetően az alábbi öt építőelemből áll:

egy négyszögletes alap; egy félgömb alakú boltozat ; egy kúp alakú csúcs; egy sarló; egy korong.

Mindegyik elemnek gazdag szimbolikája van, és megfelel az öt elem (föld, víz, tűz, levegő, űr) valamelyikének.

tamil: Az indiai Tamil Nadu államban élő tamilok nyelve, melyet a dravida nyelvek közé sorolunk. A tamil független a szanszkritől, de abból kölcsönzött szavakat az elmúlt századok alatt. Több mint 2000 éven átívelő gazdag irodalmával a világ klasszikus nyelveinek egyike, viszont szinte nem változott semmit, s nem is alkalmazkodott a környezetének nyelveihez, ezért a klasszikus tamil még mindig eléggé érthető a modern nyelvet beszélők számára. A tamil hivatalos nyelv: Indiában, Srí Lankán és Szingapúrban.

urdu: Pakisztánban és Indiában hivatalos nyelv. A nyelv tulajdonképpen megegyezik a hindi nyelvvel, csak szókincsében és írásában tér el attól, ezért a két nyelvet összefoglaló néven hindusztáninak is mondják. Az urdu szókincsben több az arab és a perzsa eredetű szó, mint a hindiben, a szakkifejezéseket általában a muzulmán (perzsa, arab) nomenklatúrából veszik, eltérően a hinditől, amely a szanszkritből. Az urdu nyelvet kb. 100 millió ember beszéli. A nyelvtana gyakorlatilag megegyezik a hindi nyelvtanával, viszont a hinditől eltérően (mely a belső keletkezésű dévanágarí írást használja) az urdut arab nasztalík betűkkel írják.

Forrás:

A világ nyelvei. Budapest, Akadémiai kiadó, 1999.

Wikipédia